

Luk samfundet op!

© Columbus og forfatterne 2017

3. udgave, 2. oplag 2017

Forlagsredaktion: Per Henriksen

Grafisk tilrettelægning

og omslag: Bodil Mulla

Tryk: Narayana

Kopiering fra denne bog må kun finde
sted på institutioner, der har indgået
aftale med Copydan og kun inden for
de i aftalen nævnte rammer.

Printed in Denmark 2017

ISBN 978-87-7970-382-7

Illustrationer:

Dreamstime:

s. 54, s. 181, s. 196, s. 213

Ritzau:

s. 17 (Johner Images), s. 24 (Nima

Stock), s. 46 (Jan Sommer), s. 77

(Bo Nyrnan), s. 128 (Jens Dresling),

s. 142 (Lars Krabbe), s. 148 (Ernst van

Norde), s. 156 (Jacob Ehrbahn)

Scanpix:

s. 22 (Jens Nørgaard)

Columbus

Østerbrogade 54C

2100 København Ø

Tlf.: 35 42 00 51

Fax: 35 42 05 21

www.forlagentcolumbus.dk

info@forlagentcolumbus.dk

2.3 Hvem er jeg egentlig – et spørgsmål om identitet

Når vi taler om position og sociale roller, berører vi ligeledes spørgsmålet om identitet. Identitet er noget, der hele tiden er i spil. Vi bruger for eksempel identiteten i mødet med andre til at forstå, hvordan vi selv er, og hvordan vi i hvert fald ikke er. En persons identitetsdannelse er både et individuelt og samfundsmæssigt projekt. I dette afsnit belyser vi identitetsdannelse primært ud fra et individ-synspunkt. Selve begrebet identitet kan forstås som bevidstheden om, at vi er et menneske med både følelser, sanser, fornuft og en biografi. Identitet er samtidig opfattelsen af, at andre mennesker opfatter lige præcis dig som et menneske. Noget unikt, som adskiller dig fra andre mennesker og deres identiteter. For at forstå, hvad identiteten rummer, og hvordan vi arbejder med identiteten, kan vi anvende det, som professor Carsten Rene Jørgensen betegner som identitetens fire niveauer. Ifølge Jørgensen besidder hvert individ fire niveauer i deres identitet, og det er de fire niveauer, der tilsammen udgør det enkeltes individs unikke identitet. Se også figur 2.7 og 2.8.

Jeg-identiteten er udtryk for den inderste kerne i mennesket og kan kort forklares med opfattelsen af "Hvad er jeg?" Jeg-identiteten er sammensat, dels af det biologiske arvemateriale fra vores forældre, dels af de erfaringer, vi har taget med os op

gennem barndommen og ungdomsårene. Jeg-identiteten er afgørende for, at vi mennesker oplever os selv som den samme person fra den ene dag til den anden, fra den ene situation til den anden. Det kan således godt være, at man kan være på én måde i én situation med sine venner og på en anden måde, når man er sammen med sine forældre. Grundlæggende oplever man dog, at det er en selv, der både er på den ene og den anden måde. Der er sammenhæng over tid i, hvad jeg er.

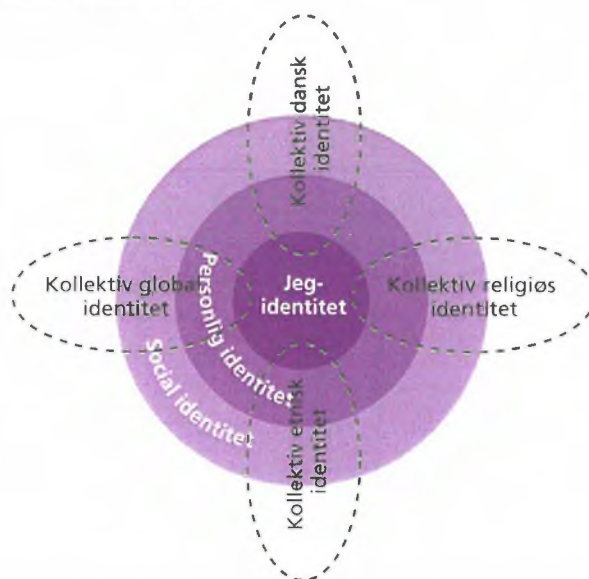
Den **personlige identitet** er den side af identiteten, som knytter sig til de bevidste valg, som vi mennesker foretager for at fremstå eller fremstille os selv på en bestemt måde. Den personlige identitet vedrører individets overvejelser om "Hvordan vil jeg være/fremstå?" Den personlige identitet er vores selvbillede. Det er den måde, vi gerne vil fremstå over for andre på. I selvbilledet vil vi måske gerne vise, at vi har styr på det, at vi opstiller mål og drømme og går efter dem. Den personlige identitet er i modsætning til jegidentiteten foranderlig. Dvs. at den godt kan ændres over et livsforløb, for det kan være, at vi i forskellige stadier af livet har et bestemt billede af os selv, som vi gerne vil identificeres ved af andre. Der er således en slags "branding" forbundet med den personlige identitet.

Den **sociale identitet** er den side af identiteten, som kommer til udtryk gen-

Figur 2.7 Identitetsmæssige overvejelser om de forskellige identitetsniveauer

Identitetens fire niveauer	Jeg-identitet	Personlig identitet	Social identitet	Kollektiv identitet
Identitetsmæssige overvejelser	Hvad er jeg?	Hvordan vil jeg gerne være/fremstå?	Hvordan opfatter de sociale omgivelser mig?	Hvad og hvem hører jeg til?

Figur 2.8 Identitetens fire niveauer

Note: Vi mennesker bevæger os på alle fire forskellige identitetsniveauer. Som det kan ses i figuren, så overlapper den kollektive identitet de tre øvrige identitetsniveauer. Det gør den, fordi den kollektive identitet udgør en overordnet ramme om et individs identitetsdannelse.

Kilde: Figuren er udarbejdet i samarbejde med Jacob Graves Sørensen.

nem de mange forskellige sociale roller og positioner, vi hver især har livet igennem. Den sociale identitet vedrører individets overvejelser om "Hvordan de sociale omgivelser opfatter mig"? Disse konkrete overvejelser betyder, at den sociale identitet er knyttet til de sociale omgivers opfattelse af mig. Det kan godt være, at jeg opfatter mig selv som "den coolste", men det gør mine sociale omgivelser ikke nødvendigvis. De synes tværtimod, at jeg skulle stikke piben ind og være lidt mere ydmyg. Den sociale identitet er central, fordi vi mennesker har brug for social accept og anerkendelse fra vores familie, venner og kolleger for at føle, at vi er noget, at vi er en identitet.

Hvor den personlige identitet synes at være udtryk for en form for branding, så

er den sociale identitet knyttet til **image**, fordi image ikke er noget, som man som individ selv er herre over. Det er omgivelsernes opfattelse af en.

Endelig er der den **kollektive identitet**, som kan fungere som overordnet ramme om både den personlige og den sociale identitet. Den kollektive identitet baserer sig ofte på overvejelser om, "Hvad og hvem hører jeg til?" Det skal forstås på den måde, at både den personlige og sociale identitet fungerer inden for en overordnet identitet, der for eksempel er forbundet med danskhed og dansk kultur. For eksempel tænker de fleste danskere noget bestemt, når de oplever ekstrem fattigdom i Indien. Det skyldes, at danskere lever i Danmark og i det danske samfund og præges af de normer og værdier, som

et andet perspektiv end sit eget og derved betragte sig selv udefra. Gennem spillet lærer vi mennesker at vurdere os selv i andres øjne (dvs. omverdenens forventninger), samtidig med at vi vurderer os selv. Derved finder vi ud af, om vi tilpasser os samfundets normer og regler, samtidig med at vi bliver klogere på, hvem vi selv er. Mead opererer i den sammenhæng både

med et **I** (jeg) og et **Me** (mig). "I" er den spontane del af ens identitet. Det er "I", der gør, at rolleovertagelsen er individuel, fordi vi mennesker er forskellige fra hinanden, og det vil også vise sig i de sociale roller, vi har. For eksempel vil to politimænd begge være rollen politimand. Men de vil være forskellige fra hinanden, på trods af at de har det samme erhverv.

Figur 2.10 Identitetens I og Me – minder om de fire identitetsniveauer

Me	Social/kollektiv identitet
■ Socialt skabt ■ Det socialiserede barn ■ Et socialt selv	
I	Personlig identitet
■ Det spontane og det individuelle ■ Det usocialiserede barn ■ Ophobning af ønsker og behov	Jeg-identitet

Det skyldes, at deres "I" vil sætte et individuelt præg på, hvordan de vil udfylde rollen som politimand. "I" er ikke underlagt de sociale omgivers formelle og uformelle normer om, hvordan man skal opføre sig i bestemte sociale situationer. Det er således "I", der kan gøre, at man pludselig får et u hæmmet grineflip henne i kirken, mens man modtager nadveren, eller pludselig begynder at stortude over en romantisk komedie. "Me", derimod, er den del af vores identitet, som er socialt skabt, og den ændrer sig hele tiden i samspillet med

samfundet. Der er således stort samfald mellem Meads brug af begreberne "I" og "Me" og de fire identitetsniveauer, som vi nævnte tidligere i kapitlet. Meads påpegning af, at individet både rummer et "I" og et "Me", viser, at identiteten er åben for det enkelte menneskes personlige og spontane oplevelser, og ikke kun bestemmes af samfundet. Desuden er det udtryk for, at identiteten ikke er noget, der udvikles og afsluttes i barndommen, men er en proces, som fortsætter livet igennem.

gælder her. Den kollektive identitet bygger på større grupper af menneskers kollektive identifikation med hinanden og fælles identifikation med ideer og forestillinger om, hvordan de som gruppe adskiller sig fra andre. At opfatte sig som dan-

sker er udtryk for en kollektiv identitet, ligesom det at forstå sig som muslim, kristen, amerikaner eller israeler ligeledes er udtryk for forskellige kollektive identiteter.

Lad os tage et par konkrete eksempler på personlig og social identitet og gemme kollektiv identitet til afsnit 2.5. Den personlige identitet kender vi alle sammen ganske udmærket. Det er den, som vi bruger til at fortælle os selv og andre, at vi ser smadder godt ud, at vi har nogle fede holdninger og værdier osv. Det er også den del af vores identitet, som vi viser, når vi fortæller om vores følelser og viser vores følelser, både de glade og de triste. Den personlige identitet præger også vores valg. Det at gå i gymnasiet eller på HF er i høj grad et valg, der er forankret i den personlige identitet og i en målsætning om at blive student og derved skabe sig muligheder for et videre uddannelses- eller arbejdsliv.

Valget af gymnasium/HF kan dog også være forankret i den *social identitet*, fordi det kan hænge sammen med, at ens vennekreds har valgt at gå i gymnasiet. For at fastholde tilknytningen til vennekredsen eller den sociale gruppe vælger man at følge vennerne fra folkeskolen over på gymnasiet. Den sociale identitet er vores ansigt mod verden, og den knytter sig til de mange forskellige sociale roller, som vi hver især har i dagens samfund. De sociale roller bruger vi til at blive accepteret og inkluderet i forskellige sociale fællesskaber. Higen efter social anerkendelse og bekræftelse bevirker, at vi i vores sociale adfærd let påvirkes af de sociale omgivers krav og forventninger.

2.4 Sociale grupper

Noget, som er meget betydningsfuldt for os mennesker, er tilknytningen til forskellige **sociale grupper**. Det skyldes, at vi i de sociale grupper kan få opfyldt behovet

for at blive accepteret og anerkendt som det individuelle menneske, vi hver især er. Betydningen af de sociale grupper kan også forklares med, at vi mennesker langt hen ad vejen "kun er noget", når andre mennesker "gør os til noget". Der kan typiske opstilles tre kriterier for, at mennesker tilsammen kan siges at udgøre en social gruppe:

- **Interaktion:** Medlemmerne er sammen med hinanden nogenlunde regelmæssigt over tid.
- **Normer og værdier:** Medlemmerne i en gruppe har fælles normer og værdier, der bestemmer, hvordan man er sammen i en gruppe.
- **Social identitet:** Medlemmerne har en rimelig klar følelse af at høre til gruppen, hvilket gør det muligt og naturligt at skelne mellem os (gruppens medlemmer) og dem (personer, der står uden for gruppen).

I den sociale gruppe oplever vi kort sagt en følelse af at høre til, vi føler os trygge i gruppen, og vi oplever en følelse af fællesskab, samtidig med at vi har en følelse eller oplevelse af at have en position eller status i gruppen. I gruppen sammenligner vi os med de andre, samtidig med at vi tilbydes identitet, for eksempel gruppens normer og værdier gennem medlemskabet af gruppen. Den sociale gruppe har derfor ofte en stor indflydelse på medlemmernes identitet, fordi den måde, vi mennesker ser og forstår os selv på, ofte er stærkt inspireret af den eller de sociale grupper, vi er medlemmer af. Inden for en social gruppe udøves der social kontrol, ligesom der gøres i samfundet.